

REDACTIA:

și
ADMINISTRATIA:
Bathányi utca Nr. 2

Articoli și corespondențe pentru publicare se trimit redacției.

Concure, inserțiuni precum și taxele de abonament se trimit Administrației tipografiei diecezane.

BISERICA ȘI ȘCOALA

FOAIE BISERICESCĂ-ȘCOLASTICĂ, LITERARĂ ȘI ECONOMICĂ.

APARE ODATĂ ÎN SĂPTĂMÂNĂ: DUMINECA.

PREȚUL
ABONAMENTULUI:
PENTRU

AUSTRO-UNGARIA:

Pe un an: 10 cor.

Pe 1/2 an: 5 cor.

PENTRU ROMÂNIA ȘI

STRĂINĂTATE:

Pe un an 14 franci.

Pe 1/2 an 7 franci.

Telefon pentru oraș și
comitat Nr. 266.

Nr. 7256/1402.

Circular

cătră toate oficiile protopresbiterale și parohiale de sub jurisdicțiunea Consistorului român din Arad.

Amăsurat legii școlare XXVII. diu 1907, școlile noastre populare confesionale încă trebuiesc să fie ajustate cu toate recvizitele prescrise. Dintre aceste, cele mai de căpetenie, cari trebuiesc procurate la toată întâmplarea până la 30 Septembrie 1910, sunt următoarele:

1. Stindardul și emblema națională maghiară . . .	— cor.	— fil.
2. Tabelele de părete (conform abecedarului) . . .	2 »	40 »
3. Mașina de comput, cu globurile . . .	12 »	— »
4. Colecțiunea măsurilor (sistem Bopp) . . .	10 »	— »
5. Modelele corpurilor geometrice . . .	— »	— »
6. Mapa comitatului . . .	8 »	— »
7. Mapa Ungariei, cu împărțirea în comitate . . .	7 »	34 »
8. Mapa Europei . . .	7 »	66 »
9. Globul pământului . . .	13 »	92 »
10. Colecțiune mai mică de insecte din împrejurime . . .	— »	— »
11. Colecțiune de plante . . .	— »	— »
12. Colecțiune de minerale . . .	— »	— »
13. Instrumente pentru experimentare în mineralogie (drot de platină, etc. etc.) . . .	8 »	— »
14. Vas de ținut apă, din sticlă . . .	3 »	— »
15. Pâlnie (tolceriu), de sticlă . . .	— »	30 »
16. Scripeș (cigă) . . .	2 »	40 »
17. Cumpănă . . .	3 »	— »
18. Vase comunicative . . .	4 »	— »
19. Glob de aramă, cu cerc . . .	3 »	— »
20. Barometru . . .	2 »	80 »
21. Modelul mașinei de aburi (tabelă de părete) . . .	3 »	— »

22. Oglindă plană . . .	— cor.	30 fil.
23. Linte, pe pedestal . . .	5 »	— »
24. Prizmă . . .	1 »	— »
25. Potcoavă magnetică . . .	2 »	— »
26. Rudă de sticlă și de cauciuc, piele și postav de frecat . . .	2 »	70 »
27. Pendulul electric . . .	3 »	— »
28. Imnul maghiar (tabelă de părete) . . .	— »	— »

De tot: 104 cor. 82 fil.

Dintre aceste, recvizitele cele de sub Nr. 1 și 28 se vor da școlilor în mod gratuit, din partea statului, pe temeiul §-lui 17 din legea provocată. Iar recvizitele de sub Nr. 3, 4, 7, 8 și 9 se pot primi gratuit dela ministrul de culte și instrucțiune publică pe lângă rugare motivată. Recvizitele de sub Nr. 5, 10—12, însă, le vor pregăti respective adună înșiși învățătorii.

Acum trebuie să spunem și să îndatorăm parohiile noastre a-și procura deocamdată recvizitele înșirate mai sus, pentru că, după lege, fiecare școală de-a noastră trebuie să aibă cel puțin aceste recvizite, și pentru că școlile neajustate cu aceste recvizite nu vor putea primi ajutor de stat la întregirea plăților învățătorilor la caz de lipsă.

În urma acesteia, precum și cu provocare la înaltul ordin de sub Nr. 359 M. dd. 16/29 Oct., a. c., al Prea Veneratului Consistor mitropolitan, deci:

1. Îndatorăm pe fiecare parohie susținătoare de școală, să-și procure recvizitele prescrise, spre care scop să prelimizeze încă de pe acum sumele de lipsă în bugetele anilor 1909 și 1910.

2. În cazurile, când o parohie ori alta nu ar prelimină suma potrivită trebuințelor, protopopul, subșternând preliminările culturale, va avea să facă Consistorului propunere cu privire la suma care să fie suscepută din oficiu în preliminările celor doi ani ale parohiilor.

3. Fiecare învățător este îndatorat — sub urmările legale — să pună stăruință și grija cuvenită la pregătirea figurilor geometrice recerute, cari sunt: cubul, prizma, cilindrul, piramida, conul globul și celelalte; muchea acestora să fie la bază

de 4—10 cm. și să fie pregătite din carton — hârtie tare — având a le păstra bine,

Afară de aceea, învățătorii vor mai avea să facă *colecții de insecte* din împrejurime, adică din comună și din părțile învecinate, precum și *colecții de minerale*.

4. Parohiile sărace, cari nu și-ar putea procura pe cheltuielile sale proprii recvizitele arătate mai sus sub Nr. 3, 4, 7, 8, și 9, întrucât acele nu ar fi urmat instrucțiunii konzistoriale N-rul 5201/1906 dela pag. 18—20 și ordinul nostru Nr. 3670/1908, — sau întrucât amăsurat acestor dispoziții vor fi cerut ajustarea gratuită din partea statului, dar fără rezultat, — sunt îndatorate, ca **fără amânare să reeară gratuit dela stat. acele recvizite.**

Cererile acesté trebuie sprijinite prin atestat dela comuna politică și trebuiesc subșternute Inaltului guvern al țării pe calea următoare; dela oficiul parohial, pe la oficiul protopopesc concernent, la comisia administrativă a comitatului respectiv.

Despre **rezultatul** acestor cereri, *îndatorăm oficiile parohiale* sub urmările legale, să facă raport Konzistorului, pe calea oficiului protopopesc, arătând *ce s'a cerut și ce recvizite s'au acordat*, — pentruca să ne putem orienta față cu recercările de ajustare, ce ni-ar sosi dela organele statului.

5. Din acest circular se trimite fiecărui oficiu parohial câte un exemplar, cu provocarea și îndatorirea conducătorului aceluia, ca acest circular să-l publice *învățătorilor și comitetului* parohial în cea mai apropiată ședință, cu provocarea: de-a lua măsurile de lipsă pentru procurarea recvizitelor prescrise de lege, din mijloacele proprii ori cerându-le gratuit.

Arad, la 14/27 Noemvrie 1908.

Joan J. Rapp m. p.
Episcop.

Extensiunea școlară. ✓

Cetitorii ziarului nostru cunoșc seria de informațiuni, ce am dat dela »Congresul de educație morală« din Londra, la care au participat învățați și humaniști din toată lumea.

Dintre membrii, cari au făcut comunicări la acel congres face parte și un trimis al României, dl A. D. Theodoru, care s'a prezentat cu un comunicat asupra relațiunilor școlare din patria sa tratând subiectul: »Extensiunea școlară la noi«.

În comunicatul său oratorul arată rolul școlii în promovarea adaptării generațiilor nouă, la mediul economic, social și moral în care au

să trăiască, apoi trece la rolul școlii de a îmbunătăți și perfecționa generația ce vine.

Societatea produce dela sine tipuri nouă, instituțiunea școlară trebuie să aleagă pe cele superioare, să le fixeze și să le genealizeze.

Crescătorii perfecționează rasele de animale, tot așa au lucrat și pedagogii englezi, cari în două sute de ani au schimbat cu totul caracterul englez, dându-ne tipul superior de astăzi.

Școala va trebui, dar, să facă pe copii să trăiască o viață mai înaltă, mai superioară, decât mediul social. Și va contribui la aceasta, cu un șir de instituții întra și extrașcolare ideale, prin cari să se creeze deocamdată o viață artificială, din care deprinderile bune să rămână sta-tornice.

Nu va trebui să fie îndepărtați din mediul familiei și cel social, ci școala prin copii și pentru copii va trebui să influențeze, asupra părinților, pentru a-i adapta și dănsii la o viață mai înaltă mai aleasă; și nunumai pe părinți, ci pe toți cetățenii să-i influențeze școala, prin copii.

În chipul acesta s'ar asocia la munca extrașcolară a școlii părinții și societatea, ajungând cu toții sub conducerea școlii.

Prin urmare »școala va fi izvorul unei vieți nouă, ea va organiza o viață superioară celei obicinuite; apoi cu ajutorul acestui mediu creat artificial, va face pe copii mai buni și prin copii și pentru ei va face mai buni și pe păinți«.

Terile rămase în urmă, au cea mai mare trebuință de școale la înălțimea științii, căci ei au nu numai nevoia de a-și adapta generațiile nouă la mediul în ființă și de ale face să meargă un pas nainte, spre progres, spre perfecționare prin selecționarea și generalizarea tipurilor superioare, ci au a birul și deprinderi rele, în vechite, moștenire dela un trecut nenorocit, — pentru a se ridică la modelul ce dau țările înaintemergătoare.

Societatea română din România a trebuit să apuce, cu încordarea tuturor puterilor sale, spre calea arătată în cele anterioare, fără zăbavă, căci întârzierea ar fi însemnat peirea. Mai întâi a fost nevoie de a adapta generațiile cele nouă la cultura europeană, superioară; apoi nevoia de a câștiga timpul pierdut din pricina restristiei vremurilor.

Prefacerea se face mai ales cu ajutorul școlii; mai trebuie apoi, ca și biserica să colaboreze la emanciparea insului. ✓

Se înțelege dar rostul activității extrașcolare a școlii dela sate cu învățătorii lor, activitatea extrașcolară a școlii dela orașe, a celor elementare, medii și superioare.

Învățământul catihetic.

Câteva reguli la predarea învățământului religios-moral pentru anul prim.

(Urmare.)

I.

La fiecare lecțiune titlul să fixeze pe deplin ținta la care voește catihetul a ajunge cu acea lecțiune.

La fiecare lecțiune are să se facă 1 pregătirea, 2, predarea, 3, combinarea, 4, resumarea și în fine 5, aplicarea.

ad. 1. Pentru anul dintâiu și mai ales în prima jumătate de an numai prin dese întrebări putem pregăti pe elev la răspuns, iar ca toți să fie atenți și toți să judece întrebarea, să premeargă provocarea elevului.

ad. 2. Predarea să o facem prin cetire, sau enararea lecțiunei. Este mai bine ca catihetul să o spună mai de multe ori tot cu acelea cuvinte, ceea-ce să ajunge sau prin memorizare sau prin cetire. Tot predare se face și atunci dacă vre-un elev mai bun încearcă a spune lecțiunea, iar catihetul îi ajută prin întrebări potrivite.

Să ușurează mult învățarea lecțiunei, dacă catihetul începe a converză cu elevi despre conținutul lecțiunei.

ad. 3. Combinarea se face așa, dacă catihetul lasă băiatul a găci ceea-ce trebuie, sau prin întrebări directe, sau contrare. Celea ce elevul nu poate să știe, nefiind gradului lui de pricepere, acelea nu le lăsăm pe găcite ci apriat le spune catihetul, ceea-ce elevul în urma autorității catihetului trebuie să o creadă că este așa și nu altcum.

ad. 4. Resumarea să o facă catihetul cu repetarea întrebărei la mai mulți elevi, și nu numai o întrebare, ci îndată la a 3-4 întrebare, până elevul mai că le spune toate și fără întrebare. Așa îl dedăm la independența cugetării, vedem că pricepe celea predate, ba cu aceasta ajungem și aceea, că cei mai slabi fac combinarea și cuprind mai bine predarea.

ad. 5. Aplicarea mai de multe ori să o facă catihetul, iar acolo unde băiatul poate ajunge la concluzia morală din celea învățate, cu întrebări potrivite să scoate învățătura morală dela elev, dar să fim cu atențiune să nu spună îndărătnicii, că acestea ar face toată prelegerea ridicolă, ceea-ce la tot cazul trebuie încunjurat.

Lecțiunea a V. Facerea lumii. Pregătirea: Băgați d seamă și vă uitați la mine! În lecțiunea trecută am văzut ca toate le-a făcut Dumnezeu, adică D-zeu a făcut: apa, florile, pomii, soarele, luna, stelele, paserile, adică găștile, rețele, găinile, apoi caii, boii și toate ce vedem pe cer și pe pământ, adică toată lumea. Ce a făcut Dumnezeu? Petre! Acuma vom învăța cum a făcut Dumnezeu lumea și din ce a făcut-o? Ascultați aici!

Predarea: Catihetul sau spune cu cuvintele poprii sau cetește lecțiunea V. Facerea lumii, până la ziua

4. De aci catihetul să încearce napoi și face.

Combinarea așa: Din ce e făcută masa, scaunul, ușa, fereasta, cuptorul etc. Ați văzut voi vrun măestru să poată face ceva, dacă n'are din ce și cu ce face? Explicare. Voi ați putea ascuți griful sau ceruza fără cuțit? Nu! Mama-ta poate cărpi haina ta fără ac? Nu! Tata tău poate ara fără plug? Nu! Dar măestru fără instrument (sersam) poate lucra? Nu! Măestru măsur fără lemn poate face masă, sau fereasta fără iagă? Nu! Așa dară măestrului ca să facă ceva îi trebuiește să știe, să aibă materia și instrument (sersam), iar lui Dumnezeu la facerea lumii nu ia trebuit nimic, nici instrument (sersam), nici materia. Dumnezeu toată lumea a făcut-o din nimic, numai a zis se să facă și îndată sa făcut. Din ce și cum a făcut dară Dumnezeu toată lumea? Ioană! Acum mergem mai departe în Predare. Așa măi nainte a zis Dumnezeu să se facă lumina și ingerii, și îndată sau făcut. Ce a făcut Dumnezeu mai nainte? Anno! George! etc.

Lumina de aceea a trebuit că mai nainte era întunerec. Ce a făcut Dumnezeu mai nainte? Geogre! Anno! Petre! Cum era mai nainte de lumină? Ioane!

După aceea Dumnezeu a zis să facă cerul și pământul și îndată sa făcut. Ce a făcut Dumnezeu după aceea? Petre!

Apoi a zis să se despartă apa de cătră pământ și pe pământ să crească iarba verde și tot felul de pomi roditori. Apoi ce a zis Dumnezeu? Ioane! Saro!

Ce a zis Dumnezeu să se facă mai nainte? Nicolae! după aceea, și apoi? Facem Resumarea peste celea 3 zile a facerei.

Decumva nu știe, prin întrebări potrivite să-l ajute catihetul a da răspusul potrivit.

După ce acestea 3 faceri le repetăm cu mai mulți, apoi mergem mai departe în Combinarea lecțiunei, probând a numeră cu elevii 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7 și apoi numără și zilele prima, sau dintâiu, a doua, a treia etc.

Mergem mai departe! În ziua a 4 a zis Dumnezeu să se facă soarele luna și stelele și îndată sau făcut.

Ce a zis Dumnezeu să se facă în ziua a 4-a? George! Nicolae! Anno!

În ziua a 5-a a zis Dumnezeu să se facă paserile și pești.

Ce a zis Dumnezeu în ziua 5? Dar în 4? Dar în 3? Dar în 2? Dar în cea dintâi?

Apoi punem întrebările: Ce a făcut în 1, 2, 3, 4, 5, până se exerciază bine toți elevi făcând Resumarea și pe serite a zilelor.

Acuma vedeți: a făcut Dumnezeu lumina, cerul și pământul, apa, pomii, soarele, luna și stelele, paserile și pești, nu erau încă animale, deci în ziua a 6-a a zis Dumnezeu să se facă animalele cele cu 4 picioare și cele târâtoare.

Ce a zis Dumnezeu în ziua a 6?

Spune-mi un animal cu 4 picioare. Bou, cal, vacă etc. Bine. Spune-mi tu Petre! altul: porc, capră, oaie etc. bine! Spune-mi George animal târâitor? Șerpe rimă etc. bine.

Vedeți dară acestea le-a făcut Dumnezeu în ziua a 6, dar mai la urmă când toate au fost gata, a făcut Dumnezeu pe om

Facem din nou *Resumare* peste 6 zile până elevii știu ce a făcut Dumnezeu în celea 6 zile, apoi trecem la *Aplicare*.

Aplicare Vedeți ce lucruri mari a făcut D-zeu *Omul așa ceva nu poate face*, căci este slab. Voi încă sunteți slabi, dar și între voi este vre-unul mai tare puternic, vezi Nicolae e mai puternic ca George. De cât George e mai puternic Petru din cl. V. De cât Petru este mai puternic tatăl său, sau tatăl tău. Dar vedeți, oamenii așa ceva nu pot face, au doară poate face vrun om apă, flori, pomi, găște, rațe, găini etc.? Însă Dumnezeu a putut face toate, de aceea zicem că *Dumnezeu este atotputernic*, adică Dumnezeu toate le poate face, căci la Dumnezeu nimic nu este cu neputință. Poate face omul așa ceva? De ce? Dar Dzeu? *Cum este dar Dumnezeu?* Mergem mai departe: Pre-dare, despre ziua a 7.

Să vedem acum ce a făcut Dumnezeu în ziua 7? Dumnezeu în ziua a 7 a odihnit și o-a sfințit. Cele 6 zile sunt: Luni etc. A 7 este Dumineca

Pentru aceea Dumnezeu a zis: *6 zile să lucrezi iar a șaptea este Dumineca Domnului Dumnezeului tău*, să te odihnești și să o sfințești. *Resumare*. Ce a făcut Dumnezeu în ziua a 7. Cari sunt zilele? Ce ne-a poruncit Dumnezeu în 6 zile ce în a 7 zi? Cum este Dumnezeu?

Sufletul omenesc.

(studiu metafizic)

de

Vichentie Simiganoschi

preot ort. rom. în Ilieștii (Bucovina).

— Continuare. —

Urmărind firul marcant, pe carele cele trei domenii se înșiră către olaltă în raport de gradăție progresivă, comunitățile și deosebiriile lor ne duc la următoarea construcție ideografică:

Dacă aplicăm la materia anorganică cel mai mic coeficient de organizație, ajungem la constituția vegetabilă. La aceasta din urmă dacă mai adăugăm acel coeficient de organizație, carele este reclamat de sensitivitate, apoi de mobilitatea individului și de postulatul nutririi de sine, ajungem la organismul animalic.

Prin faptul, că tot ce samănă a viață, este produs de o forță vie, completarea construcției pretinde construcția progresivă a forțelor active.

La gravitația naturală, cum o aflăm în materia anorganică, dacă adăugăm capacitatea acomodării pentru cel mai mic esponent de acțiune organică, ajungem la ceea-ce numim forță vegetativă și aplicând-o pe aceasta la constituția vegetabilă, obținem domeniul veghetabil. Adăugând către aceasta din urmă mobilitatea topică, capacitatea nutririi de sine și a

conservării individuale ca un esponent mai superior de acțiune organică, ajungem la domeniul animalic.

Fiecare fenomen fiind produsul din materie și forță, cele trei domenii vor fi încă produsul din organizația materiei și din acțiunea organică a forțelor. Prin urmare vom semnifica cele trei domenii prin următoarele formule algebrice: Natura anorganică = o . a; natura vegetabilă = $2 o^2 a^2$; natura animalică = $3 o^3 a^3$.

Deosebirea între anorganisme și vegetabile deși este destul de marcantă, totuși trecerea dela unele la altele nu este atât de întreruptă, cum s'ar părea privirii neorientate în știința naturei. Afară de faptul natural, că pământul este maica vegetației și soarele puterea paternă a fructificării, florile și frunzele gravate de ger pe geamurile înghețate dovedesc legătura tainică între ambele domenii.

Cu mult mai lină este trecerea fiziologică dela vegetabil la animal. Generația echivocă sau spontană susținută de geneză (1. 20) și de Aristotele după care primele ființe organice au proeșit din materia anorganică, cu toate că scrutările științifice din secolul 17, 18 o trage la îndoială, teoria lui Kant și Laplace despre geogonie și cosmogonie a revindecat-o cu aceea restringie, că ea a fost o instituție finală numai pentru începutul vieții animalice, nu însă și pentru toate timpurile postume, căci speciile numai la început s'au urzit, ca ele pe urmă să producă indivizii.

Protozoele acestei trepte de creație fiind atât de simple, încât nu se știe precis, dacă au să se rangeze în domeniul vegetabil sau la animal, dovedesc continuitatea fiziologică între ambele domenii de aceea Plotin, Leibniz și Fichner principiul de viață vegetabilă îl numesc suflet vegetabil, poate și pentru motivul, că planta răspiră prin frunze și coaja ca animalul prin plămâni și piele.

De asemenea Aristotele recunoaște și animalelor un suflet, dară numai *alimentativ-senzitiv*.

După dânsul senzitivitatea îi aduce sensul comun și facultatea să poată deosebi și judecă. Aceasta vedere ipersenzualistă, care reduce cunoștința la funcția sensorului și o privește de o travestație conformă a senzațiunii, a fost teoria noetică nainte de Socrate. Nu e mirare, deci dacă Aristotel revindecă animalului ceea-ce Heraclit în vechime și în timpul modern Hume, Condillac și Bonnet au ținut și despre om.

Descartes sau Cartezius (1596—1650), întemeietorul dualismului antropologic prin separarea sa atât de rătează între corp și suflet, degradează animalul la o mașină oarbă.

Viața animalică după teoria sa se produce prin așa numitul *spiritus-animalis*, pe carele filozofii cei vechi îl credeau și în om ca un mediu între suflet și corp. Elevul său Malebranche deneagă animalului orice percepție, prin urmare chiar durerea, frica și plăcerea. Chiar Spinoza și Locke nu se deosebiau cu mult în vederile lor de această teorie deplasatoare. Leibniz recunoaște animalului senzația, imaginarea,

combinarea, memoria; iară în locul gândirii el îi pune experimentul. Din aceste vederi el conchide la existența unui suflet animalic. După *Schopenhauer* animalul dispune numai de o cunoaștere empirică, dară nu poate gândi.

În genere privit animalul se deosebește de plantă prin intelect, ca omul de animal prin rațiune. Intelectul său întocmit numai pentru misiunea fizică este mărginit la percepția obiectelor prezente, din cari animalul trage toate cunoștințele sale exclusiv empirice și intuitive.

Tot ce trece peste acest hotar teleologic fix determinat, pentru dânsul rămâne cu totul străin. În lăuntru acestui ocol îngust animalul este capabil de toate funcțiile intelectuale recerute de conservarea individuală și de perpetuarea speciei. Este capabil să-și facă imagini și planuri, simte plăcere și neplăcere, are memorie, deprinde, face experiență, este atent, dară toate-s numai cu privire la obiectele prezente; de aceea și asociația sa este exclusiv intuitivă.

Prin faptul că nu poate reproduce imaginile obiectelor absente, el nu poate ține nici conecșul lor continuativ, ci numai pe cel simultan-temporal și spațial. Din aceasta cauză el cunoaște intuitiv, dară nu poate gândi, prin urmare nici vorbi. Stând în toate manifestațiile sale sub motivația momentului și neputând calcula viitorul depărtat de prezent, de aceea nu poate socoti nici urmările.

Ca sclav al conservării individuale și speciale, peste care nu cunoaște alte necesități, răul nu-l face din răutate, ci din lipsă de pricepere. Nu petrece oare și omul un atare stadiu? Copilul brudin ce este mai mult de cât un animal, care prin educarea calităților native poate deveni om adevărat? Sau omul care la totală lipsă de educație intelectual-morală, peste ceea ce-i place, nu cunoaște alte motive, ce este el oare mai mult decât un animal în chip omeneșc?

Un grad vădit de inteligență se constată numai la animalele superioare, înzestrate cu crieri și cu un sistem complet de nervi, pe când la cele inferioare, cari au numai ganglii primitive, aflăm numai simț și bold de conservare, ceea-ce ne oferă o dovadă nouă despre adevărul teoriei fiziomecanice, care explică gradația vieții din gradația dezvoltării organice.

Materia cerebrală a crierilor mari, ca purtători ai funcțiilor intelectuale, constă din două părți: o materie vântată compusă din celulele nervale învâlește pe alta albă compusă din fibre nervale. Amândouă, componând masa cerebrală a crierilor, sunt învăluite în trei pelițe felurit constituite. Din dânsi ies nervii senzorii și acel nerv, care comunică între rânză și plămâni. Cu inteligența speciei respective a individului crește și masa crierilor, cari la bărbat întrec greutatea de 1400 gr., iar la femeie 1300 gr., de asemenea crește complicația și cu deosebire desimea încrețiturilor, dela care depinde agerimea intelectuală. Pentru speciale funcții psihice se admit speciale părți cerebrale.

Gangliile — o acumulare de celule sunt niște noduri, cari servesc ca centre de încrucișare în țesătura firelor nervale a nedezvoltatului sistem cerebral și în locul crierilor.

Din aceasta deosebire de constituție și inteligență se poate conchide, că sufletul ca una și aceeași forță motoră după dezvoltarea organului cerebral produce felurite grade, de inteligență ca și după felul organelor felurite funcții vitale. Faptul că diferitele boli de crieri deprimă și viața intelectuală dovedesc destul de lămurit, că în viața sufletească crierii joacă un rol tot atât de însemnat, ca și sufletul singur ca forță motoră în corp.

Particularitățile comune între om și animal fie ele cât de multe, cele animalice de natură specifică dovedesc, că omul ca animal rațional nu-și trage originea sa dela un animal nerațional, precum susține o anumită clasă de antropologi puțin pătrunși în misterele naturii, că el s'a dezvoltat din moimița antropoidă, ci ele dovedesc celor capabili de înțeles, că el există dintru început ca o specie superioară pusă cătră animal în raport de continuitate anatomică și fiziologică. Aproprierea sa de animal dovedește numai coincisa unitate a ordinii eterne, nu însă și adevărul din teoria de selecție-evoluțivă, după care o specie s'ar fi dezvoltat din alta prin lupta pentru existență.

Admitem, că lupta pentru existență, numită în sociologie „*muncă*“ are pentru dezvoltarea omenimei o importanță atât de mare, încât provocată de boldul conservării stă sus ca factorul cel mai important al dezvoltării fizice și intelectuale, recunoaștem că diversitatea referințelor de traiu dependente dela greutatea procurării de condiții au putere să înrăurească morfologic asupra timpului omeneșc, îi imprimă chiar timbrul anumitelor caractere și temperamente și sporesc sau opresc dezvoltarea intelectuală și morală; dar toate acestea schimbări formale sunt posibile numai la specia existentă în înțeles de dezvoltare tipică, nu însă, că o specie ar trece în alta.

Tot așa de incontestabil stă adevărul, că omul primogen n'a fost la exteriorul feței ca omul de azi, pentrucă avizat să folosească dinții ca unelte, fața a trebuit să aibă altă expresie, pe când cultura pe încet l-a prefăcut; dară faptul că moimița e nemuzicală zdrobește cu desăvârșire argumentul despre descendența omului dela acest fel de animal.

Creațiunea anorganică, cea vegetabilă și cea animalică privity deci la lumina raportului lor de gradație fiziologică, cum se înșiră una cătră alta făcând o catenă continuentă, ne arată particularități speciale, prin cari se deosebesc într'olaltă și comune, cari le înșiră pe un fir marcant.

Anorganismele și vegetabilele urmează în mod orb și inconștiu eternei finalități, care tinde la conservare și perpetuare. Pentru acest scop ambele sunt conform constituite: forța după mecanism și mecanismul pentru forță și funcții.

Organismul plantei cu cât se ridică peste materia anorganică, întocmai pe atâta și forța vegetabilă peste cea anorganică. Urcându-ne cu o treaptă mai în sus, aflăm, că deosebirea organică între plantă și animal este proporționată cu deosebirea dintre forțele lor de viață, conforme cu compoziția internă adecvată scopului lor final.

Prin viața vegetativă planta se deosebește de anorganisme, ca animalul de plantă prin intelect. Ceea ce este lumina la globurile mari cerești, floarea la plantă, aceea este intelectul la animal. Ceea-ce specific le deosebește, generic le apropie.

Ținând socoteală de felul constituției mecanice acomodată funcțiilor finale și de fenomenele produse de forțele active, putem deosebi o viață anorganică, una vegetabilă și alta animalică, care ni se prezintă ca un product compus din constituția mecanică și din forța motoră.

(Va urma.)

Aviz!

În tipografia diecezană din Arad au apărut și se află de vânzare **Colindele Crăciunului cu Irozi** de Nicolae Ștefu. Prețul 20 fileri.

Aviz!

Avem onoare a Vă aviza, că cu prima Ianuarie 1909, deschidem în Arad, strada Deák Ferencz, Nr. 33, o librărie românească, carea v. purtă numirea:

„Librăria diecezană“

Întrând în legătură cu cele mai renumite firme din țară și străinătate, librăria noastră va fi asortată cu tot felul de cărți: bisericesti, școlare, pedagogice și literare; revizite bisericesti și școlare; instrumente muzicale și tot felul de note; revizite de scris: hârtie, cerneală, cu un cuvânt cu toate ce aparțin unei librării bine asortate.

Aducându-Vă aceasta la cunoștință, ne rugăm de sprijinul D-Voastră binevoitor.

Cu stimă:

Tipografia diecezană.

CRONICA.

Aviz candidaților de învățători. Examenele de calificare învățătorească corigente se vor ține la institutul pedagogic din Arad în 15/28 Decembrie a. c. Competenții au să-și înainteze petițiile până în 5/18 Decembrie a. c., ajustate cu toate testimoniile de pe clasele pregătitoare, cu testimoniile de curs, cu absolutoarele și a dovedit cu atestat serviciul neîntrerupt, începând dela absolvarea pedagogiei. Toate testimoniile și atestatele să fie acelușe în original. Conform regulamentului pentru examenele de corigență să sol-

vește jumătate din taxa regulată, adică 10 cor. Petițiile au să fie adresate către Direcțiunea seminarială.

Hirotonire. P. S. Sa Domnul Episcop diecezan Ioan I. Papp a binevoit a hirotoni la 22 Noemvrie (5 Dec.) a. c., intru ieromonah pe ierodiaconul Ignatie Ilie Marcu, dela sf. mănăstire Hodoș-Bodrog.

Ședință literară publică a seminarului din Arad, aranjată intru memoria arhiepiscopului și mitropolitului Andreiu baron de Șaguna. Tinerimea dela institutul ped.-teol. din Arad, Vă invită cu toată onoarea la ședința literară publică, ce va aranja intru memoria marelui Andreiu baron de Șaguna, Duminecă în 30 Noemv (13 Decem) a. c., în sala festivă a institutului. Începutul la 3 oare d. a. — Intrarea liberă. Programa: 1. „Imnul lui Andreiu“ de D. Cunțan, executat de corul institutului. 2. „Cuvânt de deschidere“ (Imn religios) de dl prof. A. Sădean. 3. „Viața metropolitului Andreiu baron de Șaguna“ de Ludovic N. Cioban ped. c. IV. 4. „Dorobanțul“ de G. Coșbuc, decl. de C. Fărcaș ped. c. II. 5. „În natură“ de Costescu, executată de corul institutului. 6. „Activitatea metropolitului Andreiu baron de Șaguna de Gh. Andru teol. c. I. 7. „Carol al IX de G. Coșbuc, decl. de V. Popovici teol. c. III. 8. „Hora Griviței“ executată de corul institutului.

Spre orientare. După-ce înaltul Ministru de culte și instrucțiune publică nu permite, ca blanchetele de rapoarte școlare semi-lunare să fie în două limbi: maghiară și română, ci numai în cea maghiară, cei interesați să avizează, că în viitor, aceste nu se vor mai tipări și acelușe la „anuar“ ca în trecut. — Prezidenții comitetelor parohiale vor avea să ceară aceste blanchete dela antistiile comunale, cari sunt obligate a provedea din oficiu școalele cu ele.

Un inel sigil-românesc. Jendarmăria din Kis-Pest a confiscat dela un individ un inel cu pecete de o greutate de 37 grame cu o piatră violetă în jurul căreia se află inscripția slavonă: „Această pecete este a Voivodului Radu“. Se crede, că este sigilul lui Radu I. fost Domn al țării Românești pela sfârșitul veacului XIV. Inelul se păstrează la jandarmăria din Kis-Pest.

Metropolitul primat al României, I. P. S. Sa Iosif Gheorghian, a trecut peste primejdie. Operația, ce i-s'a făcut, a reușit.

Printr'o petiție, iscălită de 13 mii de oameni, s'a cerut în Egipt constituțiunea, anume, ca poporul să conducă afacerile țării.

Profesorii sibiieni luminători ai meseriașilor. Din Sibiu ni-se comunică, profesorii noștri sibiieni dela seminarul „Andreian“ și cei dela școala de fetițe a „Asociațiunii“ sunt hotărâți să țină câte o conferință la ședințele literare lunare ale Reuniunii sodalilor noștri. În cursul anului 1908 au ținut asemenea conferințe: dl profesor Dr. Nicolae Bălan, dna profesoară Eugenia Tordășeanu n. Iovescu, dl prof. Dr. Ioan Borcia, iar la ședința din 29 Nov. c. a ținut o prea interesantă conferință dl. profesor Aurel Bratu, tractând despre telegrafie.

Cronică bibliografică.

A apărut „Luceafărul“ Nr. 23 cu următorul Sumar: Cat. Theodorian Fie iertații (schită). G. Rotică. Strofe din cătun (poezie). I. Broșu. Nocturnă (poezie). O. C.-A. Tăslăuanu Synnöve Solbakken de Björnstjerne Björnson (trad.) I. U. Sorien. Sonet (poezie). Demetriu Marcu Cântec (poezie). Simina Bran. Scrisoare (poezie). I. U.

Soricu. Pe drum (poezie). G. Bogdan-Duică Corespondență din București (Cursurile universitare de vară dela Iași. — T. Robeanu). Maria Cunțan. Povești în prag (poezie). Dări de seamă: Dr. Petru Șpan: Biblioteca copiilor și a tinerimii. — A. O. Maior: Suflete de copii. T. Dr. I. Rațiu, Vasile Fabian Bob, I. Russu, Dascălii noștrii — Șt. Pop, Dicționar ortografic al limbii române. — Virgil Pop, Chestia unirii bisericilor. — S. Arthur Achleitner, Karl der Weise. Cronică ...† Victorium Sardou. Teatrul național din București. Cronică ...† Victorium din Blaj. Știri. Poșta redacției. — Poșta adm. — Bibliografie. Ilustrațiuni: Paparude din comuna Breasta (jud. Dolj, România). Sălișteancă la războiul de țesut. Port din Rodna veche de pe anul 1875. Port din Sătmăr. Țărăncuță. Victorien Sardou

A apărut Nr. 375-376 din „Biblioteca pentru toți” cuprinzând *Vicarul din Wakefield* celebrul roman al scriitorului englez Olivier Goldsmith, traducere de Willy Ghül. Romanul acesta de mai bine de un secol a încântat și încântă pe cetătorii de pretutindeni. E o povestire care farmecă prin realitatea simplă și naivă a personajilor și prin puterea analizei. Foarte moral, — el se recomandă tuturor, cu deosebire tinerimei. Prețul 60 bani. A se cere catalogul complet al „Bibliotecei pentru toți” la Librăria editoare Leon Alcațay — București.

Natura revista științifică de popularizare anul IV Nr. 2 Noemvrie 1908 cuprinde: Bernard Palissy. Dr. I. Simionescu Paralelogramul puterilor. N. N. Botez O expediție la Antartic. I. Corbu Ceva despre inteligența animalelor. Marius Nasta Privire generală asupra chimiei din timpurile cele mai vechi și până în zilele noastre G. G. Longinescu Notițe...

Albina revistă populară Nr. 8 cu următorul sumar: România și progresele ei. — P. Dulfu, Fiul recunoscător. — R., Biserica din Bălteni. — De pe Domeniile Coroanei. — Cum s'a născocit focul. — Trifoiul și pometele. — A. Vântul, Porumbelii. — Irimia Popescu, Mulgerea bine chibzuită. Cronică: Deschiderea parlamentului. — Serbarea reunirii Dobrogei la România. — Starea timpului și a semănăturilor. — Meetinguri naționale — Românii din Ungaria și votul plural. — Serbarea dela liceul Matei Basarab. — Lăptării cooperative în jurul capitalei. — Mort din pricina beției. — Lipsă de nutreț în Moldova.

„Familia Română” revistă ilustrată apare în fiecare săptămână cu un bogat cuprins literar și distractiv. (Sfaturi, Curierul Modei, Ghicitori).

Abonații noi pot primi toate numerele dela început. Abonamentul e de 10 coroane pe un an.

Adresa: Budapesta V. Strada Csáky 23.

Concurese.

În urma publicării fără rezultat a concursului prim, — prin aceasta se publică din nou concurs, — admitându-se pentru cazul prevăzut în § 17 din Regulament și recurenți cu evalueație de cl. III, pentru parohia de *cl. II Bontești*, cu termen *de 30 zile* dela prima publicare pe lângă următoarele emolumente:

1. Una sesiune pământ extravilan arător și fâneaț.
2. Casa parohială cu intravilan și edificii economice.
3. Ștolile uzitate.
4. Intregirea dela stat 601 cor., respective 1401 cor., conform evalueațiunii celui ales.

Alesul e obligat a catehiza la școala noastră confesională fără altă remunerație.

Doritorii de a recurge la aceasta parohie, au să-și înainteze recursele instruite regulamentar și adresate comitetului parohial din Bontești, la oficiul pprezbiteral din Buteni (Buttyin) în timpul indicat, având a-se prezentă în o Duminecă ori sărbătoare în s. biserică, cu stricta observare a §-lui 20 din Regulament, spre a-și arată desteritatea în oratorie și rituale.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Trăian I. Magier*, protoprezviter.

—□—

1 3

Pentru îndeplinirea postului de învățător dela școala confesională gr. or. română din comuna *Pojoga*, protoprezbiteratul Lipovei, devenit vacant prin pensionarea inv. I. Nestor, se escrie concurs cu termen de *30 de zile* dela prima publicare în foaia „Biserica și Școala”.

Emolumintele împreunate cu acest post sunt până la prima Iulie 1910, salar în bani 640 Cor., din casa cultuală, 120 Cor., sau în natură 20 metrii lemne. 30 Cor. pentru conferință, lucrurile scripturistice în natură, dela înormântări cu liturgie 1 Cor., fără liturgie 40 fl., părăstas 1 Cor., dela festânii separat. Cuartir liber cu supra edificate și grădina de legumi. Dela 1 Iulie 1910, salar 1000 Cor. etc. Pentru încălzirea salei de învățământ, se îngrijește comuna bisericască.

Recurenții își vor substerne recursele conform Regulamentului adresate Com. par. din Pojoga, Oficiului protoprezbiteral din Lipova, iar în vre-o Duminecă ori sărbătoare se vor prezentă în biserică din Pojoga, spre a-și arată desteritatea în cântare și tipic. Cantoratul în și afară de biserică, va avea a'l prevedea fără altă remunerațiune.

Pojoga, 11/24 Oct. 1908.

Iosif Olar mp.
paroh preș. com. par.

Teodor Balla mp.
not. com. par.

În conțelegere cu: *Ioan Cimponeriu* mp. adm. protopopesc inspect. de școale.

—□—

1—3

Pentru îndeplinirea postului învățătoresc din *Hășnaș-Urviș* se publică concurs cu termen de alegere la *30 zile* dela prima publicare.

Emolumintele, în bani 196 cor. pentru fân 26 cor. 20 șinice bucate și lemne după trebuință; ștoalele cantorale.

Reflectanții să se prezinte la sf. biserică de acolo, având documentele a-le înaintă la subscrisul în F. Györs.

Din însărcinare: *Petru Serbu* protopop, insp. școl.

—□—

1 3

Pe baza rezoluțiunii Vener. Conz. de sub Nr. 7110/1908, se publică din oficiu concurs pentru îndeplinirea următoarelor stațiuni învățătoresți:

1. *Căcărău*: În bani 300 cor., conferință 10 cor., scripturistica 8 cor., 10 șinice bucate (jumătate grâu, jum. cucuruz), 5 stânjeni de lemne și pentru sala de învățământ, cvartir și grădină.

2. *Ignești*: În bani 200 cor., 10 Hl. grâu 10 Hl. cucuruz, 10 jug. pământ, 6 stânceni de lemne din cari se încălzește și școala, conferință 10 cor., scripturistică 10 cor., cvartir și grădină.

3. *Minead*. În bani 200 cor. 4. Hl' grâu, 4 Hl. cucuruz, scripturistică 5 cor. conferință 6 cor. 5 stânceni de lemne din cari se va încălzi și școala, cvartir și grădină.

4. *Mustești*: În bani 181 cor. 6 jug. pământ, far. 15 cor., 6 șinice grâu, 6 șinice cucuruz, 8 stânceni de lemne și pentru școală. Scripturistică 8 cor. conferință 16 cor. Cvartir și grădină.

5. *Neagra*. În bani 200 cor. 4 șinice grâu, 4 șinice cucuruz, lemne 32 coroane, scripturistica 4 cor. Cvartir și grădină.

6. *Păușeni*: În bani 330 cor. conferință 20 cor. scripturistică 10 cor., curatorat 48 cor. 32 metri lemne și pentru școală.

7. *Susani*. În bani 160 cor. 6 șinice bucate, 4 stânceni de lemne, 2 măsuri mazere. Scripturistica și conferință 16 cor. Cvartir și grădină.

8. *Văsoaia*: În bani 200 cor.; $\frac{1}{2}$ sesie de pământ 40 cor. 10 șinice bucate (jumătate grâu, jum. cucuruz), 8 stânceni de lemne și pentru școală. Conferință 12 cor. Scripturistica 8 cor. Cvartir și grădină.

La toate aceste se înțelege și sperativa întregire de stat. la timpul său conform art. de lege XXVII din 1907.

Doritorii de a ocupa vre-una din stațiunile de sus, recursele adresate respectivului comitet parohial și ajustate cu documentele prescrise, vor avea ale subșterne oficiului protopopesc din Buteni (Butyin) com. Arad, până la 30 zile dela publicarea în acest organ a primului concurs, având a se prezenta în careva Duminecă ori sârbătoare n sf. biserică din comuna în care a recurs, spre a-și arăta desteritatea în cântare și tipic.

În conțelegere cu: *Traian I. Magier* pprezv. insp. școl.

□

3—3 gr.

Pentru îndeplinirea stațiunei învățătoresți *Leheceni*, din tractul Vașcoului, se publică concurs cu termen de alegere de 30 zile dela prima publicare în foaia „Biserica și Școala”.

Emolumintele împreunate cu acest post sunt: În bani 480 cor., lemne în preț de 80 cor., cvartir și grădină.

Cei-ce doresc a ocupa acest post, sunt poștiți a-și înainta rugărilor lor, ajustate conform regulamentului și adresate comitetului parohial, subsemnatului în Segyest u. p. Riény, iar în vre-o Duminecă ori sârbătoare se vor prezenta în biserică din Leheceni, spre a se face cunoscuți poporului.

Comitetul parohial.

În conțelegere cu: *Moise Popoviciu* adm., pprezvit. r.

□

3—3

! În atențiunea Domnilor Preoți !

A arărul :

„PARENESSE”

Cuvântări ocazionale și funebrale

pentru toate ocaziunile ce obvin în
oficiul pastoral al preotului

de **Pr. D. Voniga**

Lucrare aprobată și unică în literatura noastră
pastorală !

— Publicată cu binecuvântarea arhierescă —

Volumul I. Ediția a II-a

Cuprinde o mulțime de cuvântări *potrivite tuturor împrejurărilor, ocazionale și evenimentelor extraordinare ce obvin în viața creștinului și în oficiul pastoral al preotului.*

Opul se poate procura cu preț de 4 cor., plus 20 fil., porto la autor în **Gyirok**, (Temes m.) și la toate librăriile românești.

2—2

Compactor român în Arad

Iustin Ardelean

Strada Weitzer János Nr. 13.

Execută grabnic și prompt

tot soiul de lucrări, atingătoare de
această branșă.

Legătură fină și durabilă.

Prețuri moderate.

38